

ДЕСНЯНСЬКИЙ БІОСФЕРНИЙ РЕЗЕРВАТ

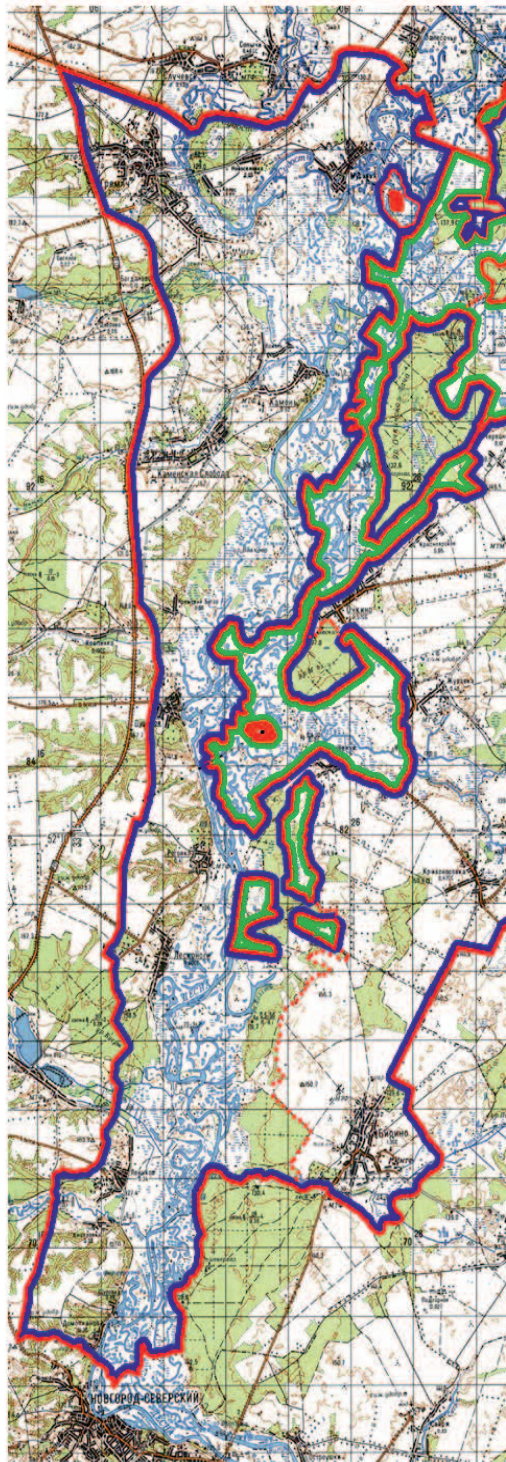

Біосферний резерват-

це природна територія, яка має
міжнародне природоохоронне і культурне значення.
Такі території створюються в рамках програми ЮНЕСКО
«Людина і біосфера».

Задачі Біосферного резервату:

- збереження ландшафтного і біологічного різноманіття та традиційних способів природокористування, культури і побуту;
- розвиток території на принципах сталого природокористування;
- логістика поширення набутого досвіду на сусідні території.

В залежності від ступеня збереженості та ролі в резерваті виділено три зони:

Ядро - це найбільш цінні природні ділянки, основною функцією яких є збереження біорізноманіття із значним обмеженням природокористування.

Буферна зона - це територія, що зазвичай, оточує зону ядра для того, щоб зменшити зовнішні впливи на нього. Тому тут не дозволяються окремі види рубок, заборонене полювання.

Зона співробітництва, або транзитна зона. Виділяється вздовж меж резервату. Тут діють загальні правила щодо природокористування. Не дозволяється докорінно змінювати природні ландшафтні комплекси.

Природні особливості

Один із критеріїв, яким має відповідати територія, яка виділена для Біосферного резервату, - це максимально відображати ландшафтне різноманіття краю.

Головною природною цінністю Деснянського біосферного резервату є річка Десна з гідрологічним режимом. Розливаючись майже щовесни, річка постійно змінює своє русло, формуючи специфічний ландшафт із видовжених пагорбів. Уздовж Десни проходить шлях міграцій птахів, яких весною тут велика кількість. Річка виходить із берегів і перелітні птахи на численних островах знаходять собі захист і поживу.

Серед різноманіття ландшафтів резервату виділяються величезна заплава з лісами, луками та чагарниками; лівобережні піщані тераси, що частково вкриті лісом; високе правобережжя Десни, яке представлене лесами, а також поліські соснові ліси і болота.

Важливим з точки зору збереження тайгової флори та фауни є Старогутський лісовий масив. Тут зростають такі рідкісні рослини як борідник паростковий, реліктовий плаун діфазіаструм, вічнозелена орхідея гудайєра. Із тварин зустрічаються ведмеді, рисі, глушці.

Уздовж високого правого берега Десни подекуди зустрічаються крейдяні гори - колишнє дно теплого океану, води якого 100 млн. років тому накопичили незліченні залишки морських організмів. Так і утворилися потужні поклади крейди. Зараз це природний фільтр води у численних джерелах.

Рідкісні види рослин

З-поміж майже тисячі видів рослин природної флори Деснянського біосферного резервату особливу увагу приділяють рідкісним видам рослин, включеним до офіційних переліків, а також вразливим та зникаючим видам.

З території резервату відомо 7 видів, які охороняються європейським законодавством, а саме: водяний горіх плаваючий, альдрованда пухирчата, гронянка багатороздільна, сальвінія плаваюча, сон широколистий, юрінея волошкова та парило волосисте.

На території Біосферного резервату відомо 34 види, що занесені до Червоної книги України. Це такі рослини як шолудивник королівський, верба лапландська, осока піхвова. Ще майже півсотні охороняються на обласних рівнях Сумщини та Чернігівщини. Серед таких рослин можна згадати волошку сумську, лехину, дрік германський.

Діфазіаструм сплюснутий

Сон розкритий

Плаун баранець

Зозульки м'ясочервоні

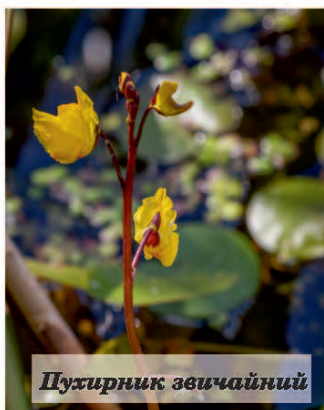
Рідкісні оселища та наслідки природокористування

Природоохоронна цінність територій визначається наявністю рідкісних оселищ. Найбільша кількість оселищ в резерваті пов'язана із заплавою Десни.

Зокрема, це угруповання водяної папороті сальвінії плаваючої, плавуна щитолистого, «хижой» рослини пухирника, різака алоеvidного, осоки гострої.

Серед повністю занурених у воду рослин вирізняється пухирник. Свої квіти він доручає запилювати літаючим комахам, а всяку підводну дрібноту він здатен ловити своїми пастками-пухирцями.

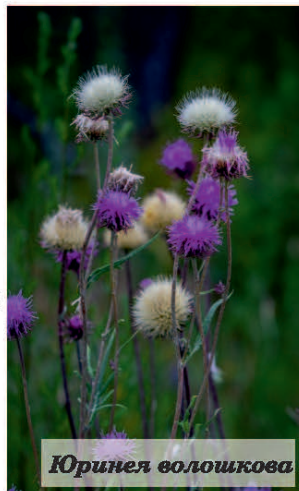
Пухирник звичайний

Природний режим Десни - це запорука того, що тут кожного року різні висота і тривалість повені. Але луки адаптовані до цього. В їх складі багато видів трав. І якщо цього року для певної рослини умови несприятливі, то продуктивність лук суттєво не зменшується за рахунок «компенсації» з боку тих рослин, яким з умовами «пощастило».

Цінність являють вербові ліси та чагарники позовж Десни та Судості, а також ясенево-вільхові прирічкові ліси за участю в'язів. Такі ліси колись вкривали майже всю заплаву.

Наприкінці XIX століття площі незакріплених пісків сягнули максимуму. Причиною слугувало зростання поголів'я худоби. Перевипас був основною причиною піщаних бурь і утворення дюн. В цей час розпочалася кампанія по закріпленню пісків. Здебільшого насаджували соснові ліси. Іноді закріплення пісків проходило з використанням чужорідних нашої флори порід: робінії та сосни Банкса. Сто років потому, піски побороти і тепер піски - це рідкісні оселища. До того ж це домівка низки специфічних видів рослин-пісколюбів, зокрема юриней волошкової, молодила пагоносного.

Юринея волошкова

Часто-густо на таких пісках спостерігаємо «к л и м» з лишайників кладонії лісової, зірчастої та оленьчої. Нерідко на цих пісках можна зустріти ще і цетрарію ісландську.

Рідкісні оселища та наслідки природокористування

Окрім геологічних та кліматичних змін на природу навколо доволі істотно впливає і діяльність людини.

Недаремно тепер збереження традиційних форм природокористування є важливою складовою заходів з охорони природи.

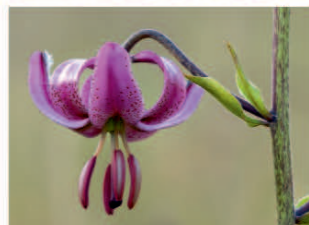

В наші дні значні площі лук вже так не викошуються, вздовж русла і озер-стариць за ці роки встигли сформуватися суцільні чагарникові зарості та подекуди невеличкі вербові ліси. Далі від води територію поступово захоплюють дерева-піонери осики та в'язи.

За життя одного покоління ландшафти в заплаві Десни змінилися суттєво. Ще 30-40 років тому чагарники та дерева тут зростали поодиночі. Заплаву вкривали суцільні сіножаті та пасовища. Існувала велика проблема розмивання берегів, для запобігання цьому лиху створювали спеціальні лісосмуги.

Діброви - дивовижні ліси. В їх деревостані крім дубів майже немає інших порід. Немає і підліску. Світла дубова крона дозволяє потрапляти до землі сонячним променям, і тому тут ростуть рясні і різноманітні трави. Такі ліси облюбували і типові тайгові (грушанки, чорниця, брусниця), і лучно-степові (медунка вузьколиста, дзвоники оленячі) трави. Їх можна вважати реліктовими лісами, що сформувалися чи не відразу після відступу льодовика. Поширенню тіньовитривалих дерев (липи, клена) та чагарників запобігали крупні травоядні, а з появою людини - домашня худоба. Також в цих лісах ще у другій половині минулого століття косили сіно. В теперішній час дуби випилюють, натомість саджають сосну, оскільки так простіше. Унаслідок зникає і переважна більшість трав, бо не адаптовані до співіснування із сосною. Часто притулком для таких рослин є підгодівельні майданчики для тварин чи місця відпочинку. Рослини світлих дібров часто можна зустріти на галявинах та під кронами поодиноких старих дубів в лісах.

Контакти авторів:

Вікторія Іванець yellowderevo@gmail.com

Сергій Панченко serhiy.m.panchenko@gmail.com

Фото: Вікторія Іванець, Сергій Панченко, Олександр Соколенко

Видано за фінансової підтримки:

The Rufford Small Grants for Nature Conservation

та за сприяння Національного природного парку
«Деснянсько-Старогутський»

Наклад: 300 прим.

Поширюється безкоштовно